"LA PYNDEP"

DA

U IARINGTON KHARKONGNGOR

"Ka ktien jong me ka long ka
sharak ïa ki kjat jong nga,
bad ka jingshai ha ka
lynti jong nga"

SHIKYNTIEN

Ha kane ka Kitab rit nga pyrshang ban wallam kum ka jingïanujor ïa ki katto-katne kiei-kiei kiba ïadei hapdeng ka niam Khasi, bad ka niam Khristan. Kine ki niam baroh ar, haba shim kyllum ban pynshisha da ki sakhi jyngthoh, ki long ka niam kaba mane ïa U Blei uba im. Namar kata, lah ban ong ba ki long kajuh ka niam—ujuh U Blei.

I. KHARKONGNGOR

Ka Tien - Lamphrang

Nga sngewbha shibun eh haba nga la ioh ban pule lyngba ia kane ka kot "LA PYNDEP" ba la thoh da i Bah Iarington Kharkongngor ha shwa ba in phah shon ia ka. Ha kane ka kot, u nongthoh u pyni ia ka dur jong ka jingiajan kaba don hapdeng ka 'Niam Khasi' bad ka 'Niam Khristan', kumba ka la poi sha kine ki lum jong ngi 128 snem mynshwa. Ka jing'thoh hi baroh kawei ka pynpaw ia ka jingiakren hapdeng u Missionary jong ka Balang Khristan bad u Nongkñia jong ka Niam Khasi kaba, kat kum u nongthoh, ka la jia ha ka snem 1872 ha Sohra, katba baroh ar ngut ki dang ialeit sha ki ïing la ki jong ki para bangeit jong ki kiba don hapdeng ka jingpang, ban leit duwai na ka bynta jong ki. Ha ka jingiakren, u Missionary u la pynpaw ba ka lynti sha u Blei ka long da ka snam, bad kumba U Jisu U la pynmih ia la ka snam na ka bynta jong ngi, ka lynti sha U Blei ka long tang da U hi. U pynpaw ruh ba ngi long baroh ki nong-pop hynrei U Jisu Khrist u la siewspah ia ngi na ki pop jong ngi baroh, da ka jingngeit ha U—kumba ka Bible hi ka ong ba 'khlem kaba pynmih snam ym don jingmap ia ki pop'. U Nongkñia ruh, ha kawei pat ka liang, u mynjur ba ka lynti sha U Blei ka long da ka snam bad ba khlem kaba pynmih snam ym don jing-map ia ki pop, bad u ong ba 'u syiar u la pynmih ia la ka snam na ka bynta jong ngi bad kumta ka lynti sha U Blei ka long da u syiar.' Dei kata ruh ka daw balei ba la pyndonkam ia u syiar ha ki jingknia ainguh sha U Blei. U Missionary um pynrem ia kane hynrei u kdew shuh-shuh ba ka jingkñia kaba da U Jisu Khrist ka long tang shisien bad kata ka la biang na ka bynta ki por bad ki pateng baroh.

Da kaba pule ia kane ka kot nga ngeit kiba bun kin da ioh shisha ka jingmyntoi ban tip shaphang ka rukom jingngeit jong ngi ki Knasi Khara kaba mynta ha kine ki sngi hi kiba bun (bad lajan baroh) kim tip shuh. Ka niam Khristan ka la poi sha kine ki lum jong ngi la 128 snem haduh mynta bad ha kaba pdiang ia ka niam Khristan ngi la thap ban klet noh syndon ia ka jingngeit jong ki longshwa jong ngi. Hynrei ryngkat bad ka jingshai jong ka niam Khristan, ka long kaba dei eh ban tip ia ka jingngeit jong ki longshwa manshwa jong ngi.

Dt. Nongkrem,
the 19th, February 1969. H. M. Syiem.

LA PYNDEP

Ka niam Khristan, katba ngi tip, ka ïoh jaka ha kane ka ri-lum Khasi jong ngi tang naduh ka por ka jingwan ki Missionary. Ha shwa ka jingwan ki Missionary, u Khasi u don ka niam Khasi kaba kat da ka niam shisha. Ym kum u Khasi mynta ka hok bad ka sot ki ïaid ha shwa ka jingim jong u ryngkat bad ka jingtip briew-tip Blei. U Blei, ha kawei pat ka liang, u kyrkhu kyrdoh ïa ka longbriew manbriew, ka longïing longsem, ka longkur longjait, bad kumta ter-ter. Ki briew ki dang sheptieng ïa ka sang ka ma, ka thok ka shukor, ka bamsap, bad kiwei-kiwei kiba kum kita. Niar eh ban shem ka bishni, ka pihuiñ, ka ïakajia majia baroh shikhrum ka bneng tang ka suk ka saiñ lem bad ka jingïaieit jan-pran uwei ïa uwei pat naduh u kup-knup-u kup-trab haduh u pyng-rem-u lyndan. Ka jingim jong ki, la ki long ha kano-kano ka dur ki suk: ki aiti ïa lade ha U Blei, ki shaniah ha u ïa kano-kano ka kam kaba ki trei. Namar ki dang tip ban tieng ïa U Blei kumta U Blei um kynran noh na ki—u ai-nong lang tam ïa ki: u pyndap tang da ka Jingai-isyn-ei, ka Jingieit, bad ki Jingkyrkhu de.

Haba ki briew ki ïoh-diang ïa ka jingieit bajanai tam U Blei, kim shlan ban shu sngap lhop khlem da pynpaw ïa ka jingsngewnguh jong ki ïa ka burom bakhraw jong u. Namar kata, haba ki pdiang ei-ei kaba ki sngewthuh

ba ka long na U Blei, ki kñia ai-nguh ha U Blei da kano-kano ka mrad (khamtam kaba tlem) kaba ki la pynkyntang na ka bynta kata ka kam. Borabor, haba ki ai ei-ei ne kñia ai-nguh ha U Blei, ki ju jied da kano-kano kaba kynsai tam, lada da ki mrad ne kino-kino ki jing-ai. U Blei, naba u ïohi ïa ka jingkylluid bad jingsbun mynsiem jong ki, u kyrkhu ym lah ñiew shuh. U ai ka met kaba koit ba khiah bha, ka spah ka hajar kyrhai, bad ka jingim kaba suk kynjai. Tang teng-teng, ki briew ki shah ha ka jingpynshitom u Ksuid ha uba aiti U Blei, na ka daw ka jingryngkang jong ki ïa ki aiñ Blei. Hynrei la katta ruh, haba ki babe ïa kaei kaba ki la kum leh, bad kumjuh haba ki pan map pat na U Blei, U Blei u ai ïa ki ka jubab mar khmat lyngba ki jyngkñia jong ki. Ia kum kine ki jait jyngkñia la khot ka '*Niam*', ne ka '*Nia Im*' u Khasi, namar U Blei u ai jubab kaba shai kaba kat kum ka jingpan jong ki.

Ia ki jyngkñia, ym u paidbhur, hynrei don ki briew ïa kiba khot '*Nongkhan*', ne '*Nongkñia*' kiba wat lada ym shym la pynsleh ïa ki da kano-kano ka bor ba kynja pyrthei, phewse, ki don hi kata ka sap kaba la pynkup da ka bor bneng kaba kat ba kin nang ban pyndep ïa kata ka kam na ka bynta u luk-u lak. U kup-knup - u kup-trab, ne u kup-shiliang sem-shiliang, ha kawei pat ka liang, haba ki sngewdonkam ïa ki jyngkñia ki leit ïakynduh ïa u nongkñia ban pynleh lem na ka bynta jong ki. Haba ki nongphahkñia ki aiti ïa ka kam ha u nongkñia, ki dei ban da siew

dor ïa u ïa ka bai pynkam, ka bai bam bai dih na ka bynta kata ka sngi, ka bai lut bai sep ha ka leit ka wan jong u, nalor kata,ki kohnguh de ban aiti ha u nongkñia ïa u ne kata ka briew ba shah kñia ban kñia kat kum ka jingïadei ha kata ka jingpan jong u. (Mynshwa eh, u nongkñia um ju dawa jingsiew ei-ei). Nyngkong eh, u nongkñia haba u kñia na ka bynta jongno-jongno,la ha kano-kano ka dur, u da kylli shwa ïa ka daw na u ne kata ka nongphahkñia, bad lada u sngewïahap bad ka jingkam jong u, u pynleh, lymda kumta um ju kohnguh thala. Ha kaba khatduh eh, haba la biang ka jingïakren-ïakhana, ka kular ka madar, bad kiwei-kiwei, u nongkñia, kat kum ka rukom jong u, u pyndep biang ïa ki jyngkñia. (Shaphang ka jingïadei u nongkñia bad ki nongshahkñia, kumjuh, ïa ka dak ka shin ha ki jyngkñia, yn ïathuh ha kawei pat ka Kitab.)

Ha kawei ka sngi, ha ka 1872, katba u Sahep Missionary u dang ïaid lyngba ïa kawei ka lynti khim ha Sohra u ïakynduh ngung ïa uwei u Nongkñia. U Sahep u kren ïa u hynrei u pat, imat, u la pynleit jyngmut than ha kata ka kam kñia jong u, um ïohsngew bad um ïohi ei-ei ruh ïa u Sahep. Sa shisien pat, u Sahep u la kylli biang ïa u ha ka sur kaba kham jam bad jlan: shano u leit. U Nongkñia u la kyndit thret kumba rah. U peit ïa u bad u wiat muiñ. "Oh, i Sahep! shano phin leit?" la kylli u Nongkñia. "Nga mut ban leit jngoh ïa iwei i briew iba shitom ha Mawmluh" la jubab u Sahep. "Phi pat phin leit shano?" la kylli u

Sahep. "Nga ruh nga mut ban leit sumar ïa iwei i nongpang ha Mawsmai," la ong u Nongkñia. "Phi ong ba phin leit sumar, haba kumta, phi dei u nongsumar, mo seh? la kylli u Sahep. "Ngam dei phi, sahep, u nongsumar, hynrei nga leit tang ban ïarap law ïa ki jyngpang kiba don ha u nongpang," la jubab u Nongkñia. "Ha kano ka rukom phi lah ban law ïa ki jyngpang haba phim long u nongsumar," la kylli biang u Sahep." "Wa, i Sahep, phim tip, mo seh, ïa ka niam u Khasi! "Niuma, nga shu ïohsngew," la jubab u Sahep. Hangta u Nongkñia u la sdang ban batai, "Ka niam u Khasi ka dei ka niam, nga rah ïa une u 'Iar-khad ha kti, uba tlem bha, ban kñia ha ka blei na ka bynta ka pap ka sang u khun-bynriew, bad dei lyngba na u keiñ ba nga lah pat ban ïakren bad U Blei. (*Nga uba long ka lynti, bad ka jingshisha, bad ka jingim de: ym don uba wan ha U Kpa, hynrei tang da nga.* (Ioannis XIV:6). Ia ka jingshisha jong kane ka jingïathuh jong nga, phi lah ban sngewthuh na kane ka jingïathuh-khana harum:

Ha ka sngi kaba nyngkong eh, U Blei u la thaw ïa ka bneng, bad ïa ka Mei-Ram-Ew. Ka Mei Ram-ew ka kha san ngut ki khun, kita ki long: ka Sngi, u Bnai, ka Um, ka Lyer, bad ka Ding. Na kine san ngut shi para sa roi ki khlur ha sahit bneng, laiphew jait ki jynthung, bad ki mrad baroh ha sla khyndew. (*Da u la long kiei-kiei baroh; bad khlem ma u ym shym la long kaei-kaei ruh kaba la long.* (Ioannis I:3).

Ha kata ka por, U Blei u ïohi ha pyrthei ïa kiei-kiei baroh tang da ka jingitynnat bad jingbha suda. Namar kata, u kyrkhu kyrdoh ïa ka Mei Ram-ew ba kan nang roi irat. Ka Mei Ram-ew haba ka sngewthuh ba ki khun ki kti jong ka ki la sdang roi parum pareh, ka la kyrpad ïa U Blei ba un buh sa u nongsynshar u ban shong halor jong ka. Te U Blei u la kohnguh, bad nangta, u la lum ïa ka Dorbar Bneng ban ïapyrkhat janai shaphang kata ka jingkyrpad ka Mei Ram-ew. U khot ïa ki shakri bakhuid jong u baroh kiba don khat-hynriew bynriew. Kumta haba ki khat-hynriew bynriew ki la ïapoi lang ha kata ka Dorbar Bneng, la mih ka jingïatai-nia kaba jur. Khatduh eh, hadien ba ki la ïatai nia, ki la rai da ka jingïamynjur lang ba na ki khat-hynriew bynriew kiba shong ha bneng, hynñiew bynriew (kata, ki hynñiew skum hynñiew trep) ki dei ban hiar noh sha pyrthei ban synshar halor jong ka. (Ka Sotti Juk, ne ka Juk u Sohpetbneng—Ka Juk jong ka hok.)

Haba ki hynñiew skum hynñiew trep ki la wan shong ha pyrthei, ka la long tang ka jingsuk bad jingbha suda; bad U Blei u la ai ha ki ïa ka bor ban pynïaid bad synshar katba ki ibit. Shuh shuh, U Blei u thaw ka jingïateh-jutang kaba skhem ba katba u khun-bynriew un ïaineh ha ka kam leh hok leh bha, ka jingïasoh na tbian ha jrong kan long kaba neh skhem; hynrei lada un leh ïa ka pop ka sang, te ka jingïasoh na tbian ha jrong kan duh kan dam shisyndon. Ka sakhi jong kata ka jutang ka long kumne:

"*Ba kane ka diengbah kawei kaba la buh ban long ka jyngkieng bneng yn khot ïa ka ka Dieng-ïei; na kane phin kiew sha bneng ban ïawan ïaleit, kumjuh kiba na bneng kin hiar ban ïawan ïaleit bad phi kiba shong ha pyrthei. Kane ka long ka jingïateh jutang ba lada phi ïaineh ha kane ka jutang phin long kiba ïaineh ha ka hok bad phin im junom ; hynrei lada phin pynduh ne khet noh ïa kane ka Dieng-ïei ka jingïasoh na thian ha jrong kan duh kan dam, bad ka laiphew pop ka laiphew jynjar kan hap halor jong phi u bynriew, bad ka jutang ka la duh.*" (Na ka Riti jong Ka Ri Laiphew Syiem—na ka bynta kaba nyngkong—Da u G. Costa S. C.)

U khun-bynriew haba u ïohi ba U Blei u dang ïeit ïa ki katta-katta, nalor kata, namar u dang khmih ïa ki, u la sngewnguh shibun eh ïa u.

(*Bad u la phohsniew ruh, bad ha khmih ka jyngkieng ba la thung ha khyndew, kaba ka khlieh jong ka ka da kot haduh bneng; bad ha khmih ki angel U Blei ki da ïakiew bad ïahiar ha ka.*

Bad, ha khmih, U Trai u la ïeng ha neng jong ka, bad u la ong. Nga long U Trai Uba U Blei u Abraham U Kpa jong me, bad U Blei u Isaak: kane ka khyndew ha kaba me thiah, ha me ngan ai duh ïa ka ; bad ha u symbai jong me;

Bad u symbai jong me un long kum ka dewmet ka khyndew, bad men sa pait sa phriang noh sha sepngi, bad sha mihngi, bad shatei bad shathie: bad ha me yn long ba la kyrkhu ïa ki jaitbynriew baroh ka pyrthei bad ha u symbai jong me.

Bad, ha khmih, ma nga nga don lem bad me, bad ngan ri bha ïa me hangno-hangno ruh kat shaba me leit, bad ngan ïalam biang ïa me sha kane ka ri; naba ym iehnoh ïa me, tat haduh ynda nga la lah pyndep ïa kaba nga la ong ha me. (Genesis 28 : 12-15).

Hamar ka por ba u khun-bynriew u dang shong suk-shong saiñ, dang lait na ka pap ka sang, ka pang ka shitom, ka thngan ka jyng-it; la wan mih u Iak-Jakor ha ka pyrthei. Haba une u ïohi ba u khun-bynriew u suk u saiñ, u la sdang ban bishni bad pihuiñ; bad u la thaw lad da kumno ban pynkohnguh ïa u briew ban pom noh ïa kata ka Dieng-ïei. Slem slem, hadien ba u la iai wad, u ïakynduh ïa ki briew arngut shipara – u Sormoh bad u Sorphin. Ha ka rukom kaba sianti, u la ïateh lok bad ki. Bad haba u sngewthuh ba ka jingïateh lok jong ki ka la skhem bha, u la pyrshang ban pyni bun kiei-kiei kiba sniew da ka jingdon kata ka Dieng-ïei. Kita ki 'riewradbah, haba ki sngap bad pynshongnia ïa ka jingpyni u Iak-Jakor, ki sngew ba ka long kaba dei. Bad khatduh eh, ki la mynjur ban pynkyllon noh ïa ka Dieng-ïei. U Iak-Jakor haba u ïohi ba ki la kohnguh skhem, u leit noh bak sha la ka jaka shnong jong u hapoh duriaw. U Sormoh bad u Sorphin, ym slem hadien kata, ki la pyrshang ban thaw lad da kumno ban ïoh wait bad sdie. Hadien ba ki la ïai wad shitom, ki la ïoh bad ki la shut ïa ki ha ban da nep bha har. Ynda la dep, ki la pyrshang ban ïawer ïa ki lok ki jor, ki parakher-

paramer ban pom noh ïa kata ka Dieng-ïei, bad ki da pyni bun ki nia ba hikai u Iak-Jakor. Ha ka juh ka rukom, haba ki lok ki sngap bha ïa ka nia jong ki, ki la sngewïahap bad ki la mynjur ban pom pynkyllon noh ïa kata ka dieng-ïei. (...........*uta u bseiñ tymmen, ïa uba la khot u Ksuid, bad u Soitan, uba shukor ïa ka pyrthei baroh kawei*.........(Jingpynpaw 12:9).

Ha ka sngi nyngkong, ki la ïapom baroh shi sngi; te ynda la miet ki la wan phai noh sha la ki ïing. Lashai mynstep, haba ki leit ban pom biang ïa ka, ki shem ba ka bynta kaba la lah pom ka la long biang kumjuh. Kita ki briew ki la lyngngoh bad ki la sngewduh jingkyrmen ruh. Hynrei jar la katta ki la sdang pom biang bad ki la neh haduh ban da sep sngi. Ha ka step kaba-ar, ki shem ba ka la long biang kumba mynshuwa. Ynda ha ka sien kaba lai, haba ki shem ba ka long hi kumjuh, ki la ïapyrkhat ban lum noh da ka dorbar na ka bynta kata ka kam. Ha kata ka dorbar, katba u paid shityllup ka pyrthei ki dang ïapyrkhat khuslai, la wan her ka phreit bad ka la shong ha tnat uta u Dieng-ïei uba ïeng ha kata ka jaka long Dorbar. Te ka la ïathuh ha ka Dorbar ba u khla u byrngem ba ynda la kah dum ka Dieng-ïei ïa ka pyrthei un sa ïaid mon bad un jop ïa u khun-bynriew baroh, nalor kata, katba u khun-bynriew u nang pom, un jliah, bad kata ka Dieng-ïei kan nang ïar bad nang khraw bun shah. Tang shu ïohsngew lei-lei ïa kane ka khubor, ka Dorbar ka la nang sheptieng shuh-shuh. Ha ka jing-

shisha, ka phreit kam shym kwah ban pynsheptieng ne ban wallam ïa ki kano-kano ka jingpynduh jingkyrmen hynrei ka kwah eh ban ïarap ïa u khun-bynriew ba kumno yn leh ban pynkyllon noh ïa kata ka Dieng-ïei.

U khun-bynriew, ha kawei pat ka liang, namar u la tieng eh ïa u khla, u la kyrpad ïa ka phreit ba kan sngewbha ban ïarap lem ïa ki ha kata ka kam. Ka phreit shwa ba kan ai buit ïa ki, ka kwah ban pynlong ka jingïateh-soskular bad u khun-bynriew ha kata ka rukom ban teh ïa u ba un bsa suk ïa ka, nalor kata, un shah ba kan her mon halor ki lyngkha kba, krai, bad kiwei-kiwei kiba dei ki jong ki, pateng-la-pateng, khlem da pynshitom ne pynïap beiñ ïa ka. U khun-bynriew, haba u ïohi ba ka phreit ka long kaba rit shi-khunmaitñia. um sngewmong ei-ei lada ka bam; kumta u la mynjur da kaba suk mynsiem. Te ynda ki la ïapynskhem ktien, ka phreit ka bthah ïa ki ban pom ïa ka dieng baroh shi sngi bad ha ka por miet kin pynthiah lyndang ïa ka wait, u sdie, ha kata ka jaka ba la lah pom, kumta haba u khla un jliah bad un ïakynduh bad ka syrti wait, te un mynsaw bad un nym nud shuh ban jliah sa shisien pat. Ha kata ka rukom, u khun-bynriew un sa lah ban pom pynkyllon ïa ka Dieng-ïei. U khun-bynriew u la sngew ïahap bad ka jingbthah jong ka. Kumta, tang hapdeng katto-katne 'sngi, u khun-bynriew shityllup ka pyrthei u la lah pat ban pynkyllon ïa ka. Tang shu kyllon ka Dieng-ïei, ka pyrthei ka la shai kdar.(Ka Juk ka Dieng-ïei—ka Juk

jong ka pap.) (*Naba kumta keiñ, kat kumba da uwei u briew ka pop ka la bsut sha ka pyrthei, bad da kata ka pop ka jingïap: bad kumta ka jingïap ka wan hap ha ki bynriew baroh phar, namar ba baroh ki la leh pop.* (Rom. 5:12).

Katto-katne sngi hadien kata katba u khun-bynriew u dang shah kyn-oi ha ki jingpynsngew-bha ka mariang, um shemphang satia shaphang ka lanot khop ka ban sa lap tang shibit shen. Ka por ka poi ba ki long kum ka *'lang-lyngngoh*, bad kata ka jia ynda haba ki la donkam ïa ka jingïaleit ïawan sha bneng. Te, ki la babe ba ki la pynkyllon noh ïa ka Dieng-ïei. U paid shi-tyllup ka pyrthei u la sngewthuh ba u la hap ha ka pap ka sang namar u la pynkheiñ noh ïa ka jutang-Blei. U Blei u la sngewsih shi-katdei eh ïa u khun-bynriew ba um bat ïa ka jutang kaba la ïateh bad u. Ka Mei Ram-ew ruh ka la sngewsih kthang na ka bynta ka pap u khun-bynriew bad ka la kwah ban ïap noh. Kumta ka la khot ïa la ki khun—ka Sngi, u Bnai, ka Lyer, ka Um, bad ka Ding. Bad ynda ki la ïapoi lang baroh, ka la pynpaw ïa ka jing-sngewsih kat haduh ba kam mon shuh ban im, bad kumta ka la ïap noh artat. Ki khun, haba ki ïohi ba ka kmie jong ki ka la ïap noh, ki la khuslai. Ka Sngi, u Bnai, bad ki khlur kim shai shuh kumba ju long. Ka pyrthei ka la dum tliw, ka mariang ka la kynjah jar, bad u khun-bynriew u la poi ha ka dum ka lyngngoh. Um lah shuh ban trei ban ktah, ban ïaleit ïawan; u ïakynduh tang ka jynjar, ka suhsat, bad ki jingeh suda.

U khun-bynriew u la khih kulmar bad u la long kumba lamwir. (*Ngi baroh kum ki langbrot ngi la sakma; ngi la phai noh uwei-uwei sha la ka lynti; te U Trai u la buh halor jong u ïa ka jingbymhok jong ngi baroh.* (Isaiah 53 : 6.)

Haba U Blei u ïohi ba u khun-bynriew u la hap ha ka jynjar khop, u la isyn-ei. Kumta u la pynlong ka dorbar bneng ha kaba u khot lang ïa ki jyngthaw baroh kiba don ha pyrthei. Haba ki la ïapoi lang baroh, U Blei u la kylli mano ba mon sngewbha hapdeng jong ki ban bah-ryndang ïa u khun-bynriew na ka bynta ba u la leh ïa ka pap ka sang, bad uei uba nud ban pha ïa la ka jingim na ka bynta jong u. Shi-phang, baroh ki shu ïasngap jlang. Ynda kumba katto-katne por, la mih bluit u syiar napoh ka jaka shong jong u na sañium bah hapoh ka krem 'la-niet 'la-tang hapdeng ka 'law bah 'law san, uba long lymboit khlem jaiñ khlem nep bad ha ka dur kaba kïuh thot-thot, i kumba un kyllon; u la tyrwa sngewbha ïa lade ha khmat U Blei Nongthaw ban shah ïa la u ryndang tang ban im, ban bha, bad ban bit u khun-bynriew. Te haba U Blei u ïohi ba u syiar u la ïeng rangbah da kaba u ai la ka kular ban kit ban bah ïa ka pap ka sang u bynriew baroh, u la pdiang sngewbha. U Blei, namar kata, u la ong ïa u syiar ban leit ïathuh sha u khun-bynriew ba lada u kohnguh ïa ka kular jong u un wan rah pat ka khubor sha U Blei khnang ba un sa ai ka bor kaba biang ban thaw ka jutang kaba neh skhem. Haba u syiar u la kylli kaba kum kaei kata ka jutang

kaba un ai, U Blei u la ïathuh ba ka jutang ka long ba u syiar un kyn-ih laisien lai wat, te ka pyrthei kan sa shai kdar.

Kumta u syiar u la mih na kata ka dorbar bneng ban wan sha u khun-bynriew. Dei ha ka por ba u khun-bynriew u dang shong pyrkhat shaphang kumno yn leh ban pan map na U Blei ïa kaei kaba u la leh pop khnang ba un ïoh pat ïa ka jingshai, la wan mih bluit u Syiar hapdeng ka dorbar (ha kata ka por, ka dorbar ka dang khih pisa ban shem ïa ka lad ka lynti sha U Blei) bad u la tyrwa ïa lade ha u khun-bynriew ba un leit ma u sha ka dorbar-blei ban ïasaid na ka bynta jong u. U khun-bynriew, ha kawei pat ka liang, u la kylli ka dak ka shin a-iu un pyntip ïa ki. U Syiar u la jubab ba un kit un bah-ryndang ma u ïa ka lait ka let u bynriew baroh, un aiti ïa la ka jingim ha khmat u Nongbuh Nongthaw bynriew ba un map ïa ki bad ba ynda u la wan phai pat un pyntip ha ki ïa ka jutang bad ki jingïakren baroh da kaba un kyn-ih laisien; bad hadien kata, ka pyrthei kan shai kdar kumba ju long. U khun-bynriew u la sngewbha bad u la kohnguh ba u syiar un leh kumba u la ong bad kular. (*U Trai u jngoh arsut na bneng ïa ki khun-bynriew, ban khmih la don ne em mano-mano ruh ba la shemphang, ba la wad ïa U Blei. Baroh ki la sakma noh : ki la kylla jakhlia lang noh; ym don shuh uba leh bha. em, ym don uwei ruh.* (Salm 14 : 2, 3.)

Nangta u Syiar u la mih bak ban leit sha

ka dorbar bneng. Tang shu poi, u syiar u la ïathuh ha U Blei ba u khun-bynriew u la mynjur ïa kaei kaba u la ong, bad nalor kata, u la ïateh kular bad u ba un wan sha U Trai Nongbuh Nongthaw. Haba U Blei u ïohsngew ïa ka kular ba u syiar un long nongkit bad nongbah ryndang ïa u khun-bynriew, u la sngewbha, bad kumta U Blei u la pynkut ba dei tang ma u hi uba la ïoh ïa ka hukum bad uba la don ka kular. Ha kaba wai noh, ka dorbar ka pynskhem ba u syiar un kyn-ih lai sien lai wat, te ka pyrthei kan sa shai kdar. Ynda la wai ka dorbar, u syiar u la her arsut sha pyrthei, u da kyn-ih artat ter-ter lai sien. Hadien lai sien ba la kyn-ih u syiar, ka pyrthei ka la pher bad shai kdar. Dei namar kata ka daw, naduh kata ka por haba u khun-bynriew u shem kano-kano ka jingeh ne shitom u shim ïa u syiar ban kñia khnang ba u lah ban ïoh ïa ka daw tynrai jong kata ka jingjia. (*Kumba la thoh: ym don uba hok, em, ym don uwei ruh ....bad ïa ka lynti ka jingpynsuk kim shym la ithuh; ym don ka jingsheptieng ïa U Blei ha pyrshah ki khmat jong ki.........Namar baroh ki la leh pop, bad ki la duh lehnoh-ei ïa ka burom jong U Blei*. (Rom. 3 : 10, 17, 18, 23.)

Namar kata, nga rah ïa une u syiar ban kñia khnang ban shem ïa ka daw ka jingsngewsih U Blei kat haduh ban da aiti ïa uta u briew ha ka jingpynshitom jong u ksuid.

Sahep **Ñiuma, pleng ka niam jong phi kaba mane shisha ïa U Ble uba-**

im! haba kumta, phi khot kumno ïa u Syiar?

Nongkñia Ngim ju tip phi, sahep, kumno ban khot; hynrei naduh kata ka por, ngi ju ong ïa u u Nongbahkhala jong ngi u khun Khasi-Khara.

Sahep Phi ngeit ba ki nongpang kin koit na ki jyngpang jong ki tang kaba shu kñia da u syiar?

Nongkñia Kumba ki nongshahkñia ki ngeit kumta ki long.

Sahep Ka long da shisha kaba phi ong, hynrei ha kane ka juk mynta, naduh ba ka pop ka la jyrsieh klak ha pyrthei, U Blei um sngap shuh ïa u briew, lymda u kylla bamut bad phla ïa ki pop jong u.

Nongkñia Phi mut ba kita ki nongpang kin phla ha nga ïa ki pop jong ki baroh?

Sahep Em-em-em, ki nongpang ki dei ban phla bad duwai ha U Jisu Khrist uba long U Khun U Blei uba-im, te kin ïoh koit pat.
(*Namar uno-uno baroh u ban khot kyrpad ïa ka kyrteng U Trai, yn pyn-im ïa u.* (Rom. 10:13.)
U Trai Jisu u la ong, *uta te uba wan ha nga, da lei-lei ngan ym kyntait noh shabar.* (Ioannis 6:37.)

Nongkñia Sahep, U Blei u don khun?

Sahep Da shisha, U Jisu Khrist u long u Khun U Blei. La ïathuh ha ki Jyngthoh Bakhuid ba U Jisu Khrist U long U Khun U Blei. (Ha ka Kospel u Ioannis, 3:16 *Naba U Blei u la ieit katta-katta ïa ka pyrthei katba u la aiti noh ïa la u Khun ba la kha marwei, ba uei-uei ruh uba ngeit ha u, un ym jot shuh, hynrei un ïoh ïa ka jingim bymjukut.*) Ym tang katta, na ki saw tylli ki kitab rit ïa kiba ngi khot 'Kospel', bad kumjuh na ka Baible hi baroh kawei, lah ban ïoh ïa ka tynrai jingtip shaphang ka jingim bad jingwan long briew U Jisu Khrist. Kane ka long ba U Jisu Khrist u long U Khun U Blei. Lada yn thoh lut baroh ïa kaei kaba u leh bad kren, ka pyrthei kan ym ngiam. Hynrei la thoh ïa ka Baible ban long ka sakhi bad ban pynshisha ïa ka jingim jong u (*Hynrei la thoh ïa kine kiei-kiei ruh ba phin ïoh ngeit ba U Jisu u long uta U Khrist, U Khun U Blei; bad ba haba da ngeit, phin ïoh ka jingim ha ka kyrteng jong u.* (Ioannis XX:31.)

Nongkñia Wat ïathuh phi, sahep, ïa kata ngam kwah tip.

Sahep Wa, I Bah! phim kwah ïa ka jingpyn-im da U Jisu Khrist?
(*Kane ka ktien kaba shisha, bad kaba bit ïa ka ban pdiang baroh phar, ba U Jisu Khrist u la wan sha ka pyrthei ïa ka ban pyn-im ïa kiba pop*.........(I Timothi 1:15.)

Nongkñia Ia ka jingpyn-im ngi lah hi ban ïoh na U Blei jong ngi lyngba ki jyngkñia.

Sahep Ho-oid, ka long kaba shisha kaba phi ong, hynrei, kaba kñia da u syiar ka ïadei eh bad ka jingïm u longshwa mynshwa ne ha ka por kita ki hynñiew trep hynñiew skum hyndai kumba phi la ïathuh.

Nongkñia Te kumno ngi dang lah ban shem ïa ka dak ka shin haba kñia?

Sahep Phi lah ban shem, ym pher, phewse, ka jingshem jong phi ka long kaba mat-lah. Phin ym lah ban pynshisha da lei-lei, nalor kata, ka dak kaba pynpaw ha ki jyngkñia kumba phi la ong, ki la long mat-lah lut ha kane ka juk mynta, namar u khun-byŋriew nalor ba u la leh pop, u la ngam sa ha ka sang de. Kumta U Blei um pynpaw shuh ïa ka dak ha ki jyngkñia, bad ïa ka bor ha u nong-

kñia la dkhat lut baroh. Nga nud ban ong kumta ha khmat jong phi namar ha ka juh ka dur kumba phi la ïathuh ïa nga shaphang ka jingpynlong U Blei ïa ka pyrthei, kat kum ka jingngeit Khasi, nga ruh ngan ïathuh ha phi mynta ïa ka jingshisha shaphang ka jingpynlong U Blei ïa ka pyrthei katba lah ban shem na ki Jyngthoh Bakhuid kaba la thoh da ki briew kiba la pyrsad mynsiem da U Blei hi. Ia kane ka jyngïathuh-khana, lah ban shem ha ka Kitab, ka '*Jenesis*'.

Ha kaba nyngkong eh, U Blei u la thaw ïa ka bneng, bad ka khyndew (Mei Ram-ew). Nangta, ïa ka *jingshai* kaba khot ka *Sngi* (U pynïakhlad ïa kata ka jingshai na kata ka jingdum kaba khot ka Miet), ïa ka *Um*, bad u la ong ruh: *To long ba ka khyndew kan pynmih speh, ba ki jhur kin pynsei symbai, bad ba ki dieng soh kin sei ha la ka jait ka jait, kiba don la u symbai hapoh jong ki, halor ka khyndew. Ka la long kumta keiñ.*

Bad ym tang katta, U Blei u la thaw ïa ki *Khlur* ban pynshai ïa ka pyrthei ha ka por miet; shuh-shuh, ïa ki kynja ba-im ba par baroh hapoh um bad khyndew, bad nalor nangta, u la kyrkhu kyrdoh ïa ki, u da ong: *To da nangkha, bad to da nangroi, bad to pyndap ruh ïa kita ki um ha ki duriaw, bad to ai ba kiei-kiei ruh ki kynja ba her kin ïa nangroi ha ka khyndew.* Bad khatduh eh,

U Blei u la ong ruh ha u Khun jong u, U Jisu Khrist; *To ngin ïathaw ïa u briew ha ka dur jong ngi, katba kum ka jingsyrïem jong ngi hi; bad kin synshar halor ki dohkha ka duriaw, bad halor ki sim bneng, bad halor ka pyrthei baroh, bad halor kiei-kiei ki kynja ba par baroh kiba par halor khyndew.*

Kumta U Blei u la thaw ïa u briew ha ka dur jong u hi, ha ka dur U Blei keiñ u la thaw ïa u; shynrang bad kynthei, u la thaw ïa ki. U Blei u la kyrkhu ruh ïa ki. Hadien kata, U Blei u la ïohi ïa kiei-kiei baroh ba u la thaw, ha khmih ruh, ka la bha eh. Dei haduh ka sngi kaba hynriew ba U Blei u la pyndep lut ïa la ka kam ïa kaba u la lah pynlong; bad ha kaba hynñiew ka sngi, u la shong sngi na ka kam jong u baroh kaba u la pynlong, bad u la kyrkhu bad kyntang khuid ïa ka.

U Blei u la thaw ïa u briew na ka dewmet ka khyndew, bad u la pyrsad ha ki thliew khmut jong u ïa ka jingpyrsad ka jingim; bad uta u briew u la long ka mynsiem ba im.

U Trai uba U Blei ruh u la thung ïa ka kper ha ka Eden (lum Dieng-ïei) shaphang mihngi; bad u la buh hangta ïa uta u briew uba la lah thaw. Bad U Trai uba U Blei u la pynlong ba kin mih na kata ka khyndew ki dieng kiba bit eh ïa ka ban bam; bad hapdeng kata ka kper ïa u dieng ka jingim (dieng-ïei), bad ïa u dieng ka jingtip ïa kaba bha bad kaba sniew. Ka

wah ruh ka la mih noh na Eden ïa ka ban ai um ïa kata ka kper. U Trai ba U Blei u la shim ïa uta u briew, bad u la buh ïa u ha ka kper ïa ka ban trei bad ban sumar ïa ka. Bad U Trai uba U Blei u la hukum ïa uta u briew u da ong: (ka jingïateh jutang hapdeng U Blei bad u briew) *Na u dieng baroh ha ka kper, da kaba bam me lah ban bam ei: hynrei na u dieng ka jingtip ïa kaba bha bad ïa kaba sniew, men ym ïoh bam na u; naba ha kata ka sngi ba men bam na u, da kaba ïap men ïap shisha.*

Ha kata ka por, U Blei u la thaw ïa u Adam tang marwei ha khyndew. (Imat, kumba katto-katne hajar snem mynshwa, u la shong khlem nongsumar.) Ban im khlem nongsumar, U Blei u i ba ka long ka bym ibit eh ïa u. Kumta u la ong: *Ngan thaw ïa u ka nongsunmar lem kaba biang.* Te U Trai uba U Blei u la pynngat ha u Adam da ka jingsamthiah kaba jur, u ruh u la ïohthiah : bad u la shim ïa kawei na ki shyieng-krung jong u, bad na kata ka shyieng-krung ïa kaba u la lah shim na uta u briew u la pynlong ka briew bad u la wallam ïa ka ha uta u briew. Ia kata ka briew, namar kata, u Adam u shim ba ka long ka tnga jong u.

Ha kata ka kper Eden, u Adam bad ka tnga jong u, ka Im, ki ïa im suk im saiñ kum ha ka por jong u Sormoh bad Sorphin. Ym ju don ka thngan ka jyng-it, ka shitom ka shijot, ki jyngpang laiphewjait, ne kino-kino kiba long ka jingpynsngewsih ïa ka mynsiem jong ki.

Te katba ki dang im hapdeng ka suk ka saiñ, ha khmih, uta u bseiñ (Iak-Jakor) u la long uba kham sian ïa ki mrad baroh, u wan ha kata ka briew bad u la pynshoi da kaba ong: *Shisha ka long kumta, ba U Blei u la ong, phin ym ïoh bam na u dieng baroh ha ka kper?* Bad kata ka briew ka la ong ha uta u bseiñ, na u soh ki dieng ha ka kper, ngi ïoh ban bam. Hynrei na u soh jong uta u dieng uba hapdeng ka kper, U Blei u la ong: *phin ym ïoh bam na u , lymne ktah ïa u, ba ïoh phin ïap noh.* Te uta u bseiñ u la ong ha kata ka briew, *phin ym ïap noh shisha.* Namar U Blei u tip ba ha kata ka sngi ba phin bam na u, un sa pynpeit ïa ki khmat jong phi, bad phin long kum ki blei, kiba tip ïa kaba bha bad kaba sniew. Te haba kata ka briew ka la ïohi ba uta u dieng u la long uba bha ban bam bad uba itynnat ïa ki khmat bad u dieng uba bit ïa ka ban pynstad, ka la shim na u soh jong u bad ka la bam ruh, bad ka la ai de ha la u tnga; u ruh u la bam. Hadien kata, la pynpeit ïa ki khmat (la shai ka pyrthei kdar kum ha ka por u Sormoh bad Sorphin) jong ki baroh ar ngut, bad ki la tip ba ki la long kiba lyngkhuid.

U Trai uba U Blei u la sngewsih eh haba u ïohi ba u Adam bad ka Im ki la ryngkang ïa ka hukum jong u, u khot ïa u Adam bad kumjuh ïa ka Im, bad haba u kylli ïa ki, u shem ba dei u bseiñ uba hikai kum kata kaei-kaei kaba sniew. Namar kata, U Blei u la tim nyngkong eh ïa u bseiñ, nangta u ong ha kata ka briew,

da kaba pynroi ngan pynroi ïa ki jyngpang jong pha, bad ïa ki jingseng khun jong pha; ha ka jingshitom phan kha ki khun.........bad khatduh eh, U Blei u la ong ha u Adam, *Namar ba me la shah shkor ïa ka ktien jong ka tnga jong me, da kaba ong men ym bam na u: ïa ka khyndew la tim na ka bynta jong me; da ka jingshitom men bam na ka baroh ki sngi ka ryta jong me......... da ka jingsyep ka khmat jong me men bam ïa la u kpu, haduh ban da phai dien pat sha ka khyndew; namar na ka la shim ïa me: naba ka dewmet me long, bad sha ka dewmet men leit phai pat.*

Na ka jingshisha ba la pyni haneng, ka paw shai kdar ba U Blei u la sngewsih shi-katdei ïa ki briew namar ka jingpalat hukum jong ki. Naduh kata ka por, ka hok U Blei ka la leit noh bad kaba sah ka long sa tang ka mon u briew. Ki briew ki la phai noh na U Blei bad ki la sdang ïaid ha la ka jong ka mon. Namar kata, ki jyngpang laiphewjait ki la nangkha roi; ka pop bad ka sang ki la nang shlei, bad shi-tyllup ka pyrthei ki shem sa tang ka bym biang bad ka bym suk suda.

Te katba ki sngi ki nangïaid, ki jingsniew ki la nang shlei bad ka poi ka por ba U Blei u hap ban pynïap lut ïa ki baroh (lait noh u Noah, bad ki khun ki kti jong u) da ka jingpynshlei um kaba khraw. (*Da ka jingngeit u Noah, haba la maham ïa u da U Blei shaphang kita kiei-kiei ïa ki bym pat shym la ïohi, haba la pynkhih ïa u da ka jingtieng 'riewblei, u la thaw ka ïing-lieng*

ban pyn-im ïa ka ïing jong u: da kaba u la pynrem ïa ka pyrthei, bad u la jia-long u nongïohpateng ïa kata ka hok kaba katba kum ka jingngeit. (Hebru XI:7.) Hadien, haba la pynngop lut ïa ki jingsniew baroh, ka pyrthei shipor ka i kumba ka la bha pat. Hynrei slem-slem, haba ki khun ki kti u Noah ki la roi parum-pareh, ki jingsniew ki la kharoi biang. Haba ki briew ki la nangsan bad nangroi ha ka pop kumba mynshwa, U Blei u la khuslai sat bad u la babe ba u la thaw ïa u briew. Ha kata ka por, um mon shuh ban pynjot ïa ki jyngthaw jong u kumba mynshwa, namar u ïohi hapdeng jong ki don kiba hok shisha bad kiba dang tieng ïa U Blei. U Blei, naba u ieit eh ïa kiba hok bad kiba kohnguh ïa ka hukum jong u, u la kyrkhu kyrdoh, pynroi ka longïing-longsem, ka longspah longhajar jong ki. U kwah eh ban pynjan ïa ki sha lade, hynrei namar shisien ba u briew u la leh pop, um mon shuh ban pynpaw ïa lade ha ki. Khnang ba kiba leh ïa ka mon jong u kin sngewthuh ba u don ryngkat bad ki, u pyni noh ïa ki da kawei pat ka lad ban ïakynduh bad u, bad kata ka long, da ki jyngkñia. U hikai ïa ki kumno ban kñia bad ban pyndep ïa ka niam ka rukom kaba ïadei bad U Blei. Da kane ka lad, kiba ieit ïa u ki tip biang-biang ba U Blei u jan ne jngai na ki.

Ha kata ka por, U Blei u pdiang ïa kino-kino ki jyngkñia, lada da ki jynthung lane da ki mrad laiphewjait, haba ki kñia ai-nguh na ka bynta ban kyntiew ïa ka kyrteng bad burom jong u,

ne namar kano-kano ka daw babha. Ki jyngkñia jong ki ki don da ka dur, ka jyngmut, ka rukom, bad ka niam. Haba ki kñia, U Blei u jubab thik-thik ïa kaba bha ne kaba sniew. U pynpaw shynna ïa ka jingbiang ne jingbymbiang ka jingpan jong ki. Ki jyngkñia ki dei ban long kiba janai bad bym don jingbit tngit. Ki briew jong U Blei, namar kata, ki don ka jingkyrmen ïa la ka jingim haba ki tip ba U Blei u don ryngkat bad ki. (*Da ka jingngeit u Abel u la ai-nguh ha U Blei ïa ka jyngkñia ba kham kor ban ïa u Kaiñ, da kaba la phla ïa u ba u long uba hok, U Blei u da phla babha shaphang kita ki jingai jong u; bad da ka, haba u la ïap u dang kren.* (Hebru XI:3).

Ka long kaba sngewsih wat haba U Blei u la pynpaw katno-katno sien ïa ka jingieit jong u, phewse, kata kam long hi satia kaba kordor ha khmat u birew. Katba nangïaid ki sngi bad ki por katta ki briew, ha ka jynlong runar jong ki, ki pyrshang ban ïalam bad pyndonkam bakla wat ïa ki jyngkñia hi. Kim ai jyngkñia shuh kat kum ka rukom.Namar ka jingieit bad jingkohnguh Blei jong ki ka la shong sting, haba ki kñia ha U Blei, kim pynbiang bad pyndep kat kumba dei biang. Ki jingsniew bad ka pap ka sang jong ki briew suki-pa-suki ka rung wat haduh ki jyngkñia. Ki jyngkñia jong ki kim long khuid shuh kumba mynshwa. Na kata ka daw, U Blei u lyndet noh na ki, bad ha ka jaka jong u, la wan shong pli pat da u *ksuid*.

Sa shisien pat, naba U Blei u kwah ban pyn-im ïa ki nongpop baroh, u phah noh da ki Nongïathuhlypa ki ban ïathuh lypa ïa ki jingjia bad ïa ki dak shaphang kaba bha bad kaba sniew ha ki sngi ki ban sa wan. Don napdeng ki Nongïathuhlypa, kum u Jeremaïah, u Isaiah, bad kiwei-kiwei, kiba ïathuhlypa wat ïa ka jingkut jyngmut U Blei ban phah ïa la u khun ba la kha marwei sha kane ka pyrthei ban shah ïap ïa lade halor ka Diengphna namar ki pop jong ngi. (*"Uei une uba wan na Edom, bad ki jaiñ ba la ai rong na Bosra? Une uba phyrnai ha ka jaiñ jong u, u da ïaid phieng ha ka jingkhraw ka bor jong u? Nga uba kren ha ka hok, uba donbor ban pynim.*

Balei ba saw la ka jaiñ, bad ba ki jaiñkup jong me ki long kum uba ïoh ïa ka kor tylliat waiñ? (Isaiah LXIII : 1, 2.) Dei naduh ka jingwan U Jisu Khrist sha kane ka pyrthei ba la pynim pat ïa ngi na ki pop jong ngi baroh.

(*Ha kane la pynpaw shynna ïa ka jingieit U Blei ha ngi, ba U Blei u la phah ïa la u Khun ba la kha marwei sha kane ka pyrthei, ba ngin ïoh im da u. Ha kane ka long ka jingieit, ym naba la ieit ma ngi ïa U Blei, hynrei naba u la ieit ma u ïa ngi, bad u la phah ïa la U Khun ban long ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi.*")
(I Ioannis 4:9-10).

Nongkñia Haba sngap ïa ka jingïathuh jong phi nga sngew kumba ym don

jingïapher ei-ei ha ka rukom thaw U Blei ïa ka pyrthei Khasi jong ngi, bad ka pyrthei Khristan jong phi.

Sahep Ho-oid bah, ka long kaba shisha kata kaba phi ong, hynrei don tang kawei kaba ïapher, bad kata ka long, nga ju pynshisha da ka sakhi kaba biang ïa kaei kaba nga ïathuh katba phi pat phi shu antad madei; nalor kata, phi pynksan jubor ïa ka jingngeit khlem nongrim jong phi. U Jisu Khrist, U Khun U Blei uba im, dei tang ma u hi u nongbahkhala ïa ka pop ki briew baroh. Naba uei-uei uba ngeit ha u un ym jot shuh hynrei un ïoh ka jingim bym-ju-kut.

Nongkñia Da lei-lei ruh ngan nym pdiang ïa U Jisu Khrist jong phi kum u Khun U Blei bad u Nongpyn-im jong ngi. Nga ngeit bad kohnguh tang ha uta uba nga ju ksan da ka nia ka jutang lyngba ki jyngkñia jong nga.

Sahep Nga la ïathuh ha phi ba ha ki sngi shwa ka jingwan longbriew U Khrist, baroh ki jyngkñia ba-im la pynksan da U Blei; hynrei mynta, ïa ki jyngkñia baroh la pyndep ha U Khrist. U long u Jyngkñia ba-im

—la pyn-im ïa ki pop jong ngi baroh da u. Ka Ktien U Trai ka ong, *La pyndep* (Ioannis XIX:30) (*Da kata ka mon la pynkhuid ïa ngi da kata kaba ai-nguh ïa ka met U Jisu Khrist tang shisien ai. Hynrei une , haba u la ai-nguh tang kawei ka jyngkñia namar ki pop junom, u la shong ha ka kti kamon U Blei.* (Hebru X:10, 12).

Nongkñia Phi tharai ngam lah ban pynkoit ïa u nongpang da ki jyngkñia jong nga?

Sahep Kat kum ka kular U Trai jong ngi, da shisha phim lah. (*Namar nga mon ïa ka jingisyn-ei, te ym ïa ka jyngkñia; bad ka jingtip ïa U Blei ban ïa ka jingai-nguh thung.* (Hosia VI:6). *Hynrei khie leit ma phi to hikai kaei kane. Ia ka jingisyn-ei nga mon, te ym ïa ka jyngkñia: naba ngam shym la wan ban khot ïa kiba hok, hynrei ïa kiba pop ïa ka ban kylla kaba mut.* (Math. IX:13). U Trai da ka snam jong u la siewspah lut ïa ki pop jong ngi baroh: (*Mynta ha U Khrist Jisu, ïa phi kiba la ju long jngai mynno-mynno, la pynlong hajan ha ka snam U Khrist* (Ephesos 2:13). *Naba U*

Kpa u la sngewbha eh ba ka jingdap baroh kan shong tylli ha u: bad da u ban pynïasuk noh ïa kiei-kiei baroh ha lade hi, haba la lah pynlong ïa ka jingpynïasuk da ka snam ka diengphna jong u. (Kolossai 1:19, 20). *Lada uei-uei ruh u don ha U Khrist, u long u jyngthaw bathymmai; kiei-kiei ruh kiba rim ki la duh noh, ha khmih, kiei-kiei baroh ki la jia-long thymmai.* (2 Korinth 5:17).

Nongkñia Sahep, ba phin da pynksan eh kumta ïa lade, to alle ngin ïapyni bor mynta hapdeng u Syiar jong nga, bad U Jisu Khrist jong phi.

Sahep U Jisu Khrist um long uba khwan bor; u bym kwah burom; uba isynei ïa kiba shitom bad jynjar sat—u im ha kane ka pyrthei 33 snem ym ban ïapyni bor badno-badno. U donkam ïa ki nongpang ban pynkoit ïa ki, u long u lok jong kiba shem jynjar, u kwah ruh ban hikai ïa ki briew ïa ka jingim babha, bad don ruh kiba u pyn-im wat ïa kiba la ïap hi. (*ki paidbah babun te ki la wan ha u, ki don lem bad ki, kiba dkoh, kiba matlah, ki bym nangkren, kiba kynriang, bad shibun kiwei-kiwei ruh; bad ki la*

buh ïa ki hajan ki kjat U Jisu, te u la pynkhiah ïa ki. (Math. 15:30).

Nongkñia Phi i, sahep, u Khasi um ju long uba ngeit biej lymda pynbiej ïa u da ka jingiohi ïa ka sakhi ba ka long kaba shisha.

Sahep Oh em, kam long kumta. U Trai Jisu u long U Khun U Blei. U kwah ïa ngi ban pyn-im ei da u. (*To wan ha nga phi baroh kiba thait bad ba khia ka jyngkit, te ngan pynjem ïa phi.* (Math. 11:28). Dei na ka jingshisha jong katei ka ktien bad na ki jingkular bym-ju-kylla jong u, ba ma nga ruh uba long shisien u nongïapyrshah Jisu nga pdiang ïa u mynta kum U Nongpyn-im ei jong nga. Shipor, nga la ïeng ban ïaleh pyrshah ïa ki Nong-ïalap U Jisu Khrist, hynrei namar ka jingieit jong u U Mynsiem U Trai u la trei jur hapoh ka dohnud jong nga, bad ha kaba khatduh, haba nga la pdiang ïa U Jisu Khrist, ka dohnud jong nga ka la suk jai—ka jingsuk kaba ym don jingsuk ha pyrthei kaba bit ban ïanujor—ka jingsuk jong ka bneng hi. (*Ia ka jingsuk nga iehnoh ha phi, ïa ka jingsuk jong nga, nga ai ha phi, ym kumba kata ka pyrthei*

ka ai, nga ai ma nga ha phi. Wat khih khuslai na ka dohnud jong phi lymne wat sheptieng. (Ioannis XIV: 27).

Nongkñia Sahep, da shisha, ki briew baroh ki kwah ïa ka jingsuk. Nga ruh, kum u nongsumar ki nongpang, nga kwah ban pynkoit ïa ki te ba kin ioh suk.

Sahep Wa, ine i bah, imat phim sngewthuh, mu seh? U Jisu Khrist u long u nongsumar ym tang ïa ka doh, u sumar khamtam eh ïa ka mynsiem.

Nongkñia Ew? kata ka bym lah long: uei uba lah ban sumar ïa ka mynsiem, sa tang U Blei hi keiñ uba lah ban leh ïa kata.

Sahep U Jisu Khrist U Khun U Blei, u lah ban leh ïa kata.

Nongkñia To ong bad to kren katba phi sngewbit, nga te ïa lade ngam ngeit da lei-lei ruh katba dang ksan ka nia ka jutang jong nga. Nga ngeit bad shaniah ha U Blei uba im bad lada ma u hi u dawa ïa nga ba ngan phai noh na kane ka lynti kaba nga ju ïaid, ïa kata te ngan leh.

Sahep Long ka Mon U Blei ha phi kumba ha nga.((*Nga nga long u Nongaplangbrot uba bha; uta u nongaplangbrot uba bha u aiti noh ïa la ka jingim na ka bynta ki langbrot...... Nga don kiwei pat ki langbrot ruh ki bym long na kane ka jingker; ïa kita ruh ka dei ïa nga ban wallam, bad ki sngap ïa ka ktien jong nga; te kin ïalong shikynhun, bad uwei u nongaplangbrot.* (Ioannis 10:11, 16).

Ka por ka la ïaid stet, bad kumta ki la ïapra noh sha la ka jong ka jong ka lynti. Ynda u Nongkñia u la ïaid kumba katto-katne por, bad katba u dang puson bha ïa ka jingïakren jong u bad u Sahep, ha khmih, ka jingkren kaba ong, "*Naba U Blei u la ieit katta katta ïa......... ba uei-uei ruh uba ngeit ha u, un ym jot shuh, hynrei un ïoh ka jingim bym-ju-kut*" ka la wan shoh biang ha ka jyngmut jong u. Te katba u dang pyrkhat jylliew bha shaphang kata kaei-kaei, kumno-re-kumno kum ha ki jingphohsniew u la ïohi biang ïa u Sahep ba u thaiñ khop ïa uta u nongpang ïa uba u mut ban leit sumar. U Sahep u pyn iha u ba u nongpang u la koit pat na kata ka jyngpang. U Nongkñia u la lyngngoh ban ïohi ba u nongpang u ïaïeng bad u Sahep ha ka jynlong kaba u la koit bha. Ym slem hadien kata, shi kynhun ki briew kiba ïaid lynti nangta, ki la ïohi ïa uta u Nongkñia ba u ïeng lyngngoh hangta marwei. Ki kren ïa u

bad u pat um ïohsngew ei-ei ruh em ïa ka sur jong ki. Te haba ki la ïai ban ktien, u la kyndit thret kumba rah. Ha ka jaka ba un kren ïa ki, u peit biang sa shisien pat ïa u Sahep; u phai shane dad shawei kumba u ïohi ei-ei . Kata lei-lei ka jingleh jong u, ka la nang kham pynlyngngoh shuh-shuh ïa ki. Ki la pyrkhat, lehse, uta u nongpang u ïoh kem pang ha kata ka jaka. Ynda haba u Nongkñia u la kyndit bynriew pat, u la sdang ban kren ïa ki. Kita ki briew kiba ïa ap hangta ki la kylli na u ïa ka daw. U Nongkñia u la ïathuh ïa ki ba um sngewshait bha ka met. Te namar ba ki la i suba ei-ei na ka jingleh biej jong u, kim lah shah ba un shu len kumta. Uwei na ki, naba u pyrkhat ba u Nongkñia u ïoh jyngpang, u thaiñ khop bad u ong ba un ïaleit lang noh bad u. U Nongkñia u phai ktien ba um don jyngmut ei-ei ban leit phai noh sha la ïing naba u don uta u nongpang ïa uba u mut ban leit sumar. Té hadien ba ki la sngewthuh ba don kaei-re-kaei kaba la shoh pyntyllep kumta, kim kwah shuh ban pyndik ïa u. Ki tyrwa ïa lade ban leit ïasynran lem ïa u haduh kata ka jaka kaba u leit sumar nongpang. U Nongkñia u la sngewnguh ïa ki. Ynda ki la ïaïaid shi jam ar jam, u Nongkñia u la kwah eh ban ïathuh ha ki ïa kaei kaba jia ha lynti.

U pynpaw ha ki ba u ïohi ha kata ka lynti ïaid jong u ïa uta u Sahep uba phong jaiñ lieh bad ba u riam ha ka khmat jong u da ka sniehdoh kaba imat lyngba ïa ka jabieng bad wat ïa ka doh jong u hi. Ym kum u sahep, u ong, um ju ïohi mynno-mynno ruh uba kum uta. Kita

ki briew katba ki dang sngap bha dngong ïa ka jingïathuh jong u, ki la pyrkhat, lehse, u Nongkñia u lah ban ïashem bad U Blei. Haba ki pyrkhat bha, ki sngew ba kata kam lah ban long namar shisien ba u briew u la leh pop, la eh ba un dang ïakynduh pat bad U Blei markhmat. Hynrei kaba u briew u lah ban ithuh bad ïashem bad U Blei ka long tang lyngba ka dak ba paw ha ki jyngkñia. Ki briew ki la dum ka buit ka stad bad kim nang pyrkhat shuh da kumwei pat. Khnang ban pynhun ïa u, ki ong ba kata kaeikaei ka ju jia teng-teng haba uno-uno u briew um sngewshait bha ka met. U Nongkñia u ong ba um sngewhun satia ïa kata ka jingkren kyndam jong ki. Hynrei la katta ruh u sngewtynnat ïa ki namar ki ïapynshngaiñ lem ïa u. Marte-marte, katba ki dang ïashit bha ha kata ka jingïakren, ki la ïohi ïa u briew sha shiliang lum (kumba shi pda khnam ei-ei na ka jaka kaba ki don) uba mareh sia-sia ban wan tan ïa u Nongkñia. U tang shu ïakynduh bad ki, u kpa jong uta u khynnah uba pang u la ïathuh ba u khun jong u u don ha tmier ka jingïap. Kiba ha ïing hasem jong u, u ïathuh, ki ïashong tawiar miet bad sngi halor ka jyngthiah u khun, ban ap sa tang ïa ka mynsiem. U Nongkñia u la kylli ïa u la u la pynbiang ïa ki jingdonkam baroh kiba ïadei bad ki jyngkñia. U kpa u jubab ba u la lah pynkhreh lypa ïa ki naduh shwa ban wan khot ïa u.

Tang shu poi ha kata ka ïing, u Nongkñia u la rung beit sha ka kamra ba thiah uta u nong-

pang. Haba u ïohi ba u nongpang u la shitom jur, u ong ïa ki trai-ïing ban pynkhreh kloi-kloi katto-katne ki pylleng syiar, uwei u 'iar-ryngkuh uba tlem bha, bad katto-katne ki jingdonkam kiba ïadei na ka bynta ki jyngkñia. Nangta u kylli na ki kmie ki kpa ïa ka daw jong kata ka jyngpang. Ki kmie ki kpa, ha kawei pat ka liang, ki ïathuh thik kumba u long. Ynda ki la dep ïakren, ki la mynjur ban aiti ha u Nongkñia ïa uta u nongpang ban law ïaki jyngpang kiba don ha uta u khynnah. U Nongkñia lem bad ki kmie ki kpa, ki kñii uta u nongpang, ki la ïamih na ïing ban leit sha ka jaka wah ban pynlong jyngkñia hangta. Mar shu ïa poi, u la sei ïa ki jingdonkam baroh ha madan, bad tang hapdeng kumba katto-katne por, u la lah pynbeit ïa ki jingdonkam baroh kiba ïadei bad ki rukom jyngkñia jong u.

Borabor, ki ju ïasong kwai shwa ban sdang ïa ki jyngkñia. Hadien kata, u Nongkñia u la kyn-ud sur kñia bad u da tim-kñia ha ban da suwan hi khoit. U kyrpad kyrpon ha ka blei ban pyni shai da ka dak ka shin (ka jingkem, lane jinglar) ïa ka daw jong kata ka jyngpang. Ynda u la lap daw, u duwai, u shan ïa ka nia ka jutang khnang ban ai noh ka khiah ka nang bad ba kin sa kynmaw katba shong ka nguh ka dem u klong u skaw...... Haba u briew um koit satia, u dei ban da kylli sa kylli bniah bha, ïoh don naei ba dang duna ne kum palat ïa ka nia haduh ban da lap. Haba u sngew ba la biang ka jingpan jong u, u ïeng tuiñ ban lympat ïa ka pylleng ha ka dieng-shat. (Ym don jaka hangne ban batai bniah ïa ka

rukom shat bad jingpynkhreh ha kaba shat pylleng.) Hynrei, kumno-re-kumno, ha ka khyllipmat kaba u mut ban lynthaw noh artat ïa ka pylleng, u sngew kumba ka pylleng kan shu btuit noh hi phloit na kti jong u. Bad ka la jia ryngkhat ha ka por kaba u dang pynphai ïa ka pylleng sha kawei pat ka liang kaba shah ka phang jong ka, u la kum pyllait phiaw ha madan harud ka dieng-shat. U Nongkñia, ha ka jaka kaba un shim biang da kawei pat ka pylleng, u shu ïeng sah hangta kum u biej, naba um ju shem koit kaba kum kata ka apod. Ha kata ka por, u la pyrkhat ba u la kum pyllait ïa ka pylleng, lehse, na ka daw ba u kyllan da ka 'dew-saw kaba dang ktieh. Katba u dang pynshong nia bha ïa kata ka jingjia, ka ktien u Sahep kaba ong, '*la pyndep*' ka la wan shoh biang hapoh ka jyngmut jong u. Kumta u la klet noh ïa lade bad ïa baroh kiba don ha syndah jong u. Um kynmaw shuh ïa kita ki jyngkñia kiba don hangta bad ki jyngmut jyngpyrkhat jong u ki la leit lut baroh sha kata ka jingïakren jong u bad u Sahep ha lynti. Ki lok jong u kiba ïadon hangta, ki shu ïa-ap khmih lyngngoh ïa u haba ki ïohi ba uta u Nongkñia u shu ïeng sah hangta. Kumba katto-katne por, u Nongkñia u la peit-mat pat. Ki lok jong u kiba ïashong ha syndah jong u—sha kadiang bad sha kamon—haba ki ïohi ïa kata ka jingjia, ki la kylli ïa u. U Nongkñia um imat sngewbha ei-ei ban ai kano-kano ka jubab ïa ki. Ha kawei pat ka liang, u pynpaw ka jingsngewsih ban ïakynduh kaba kum kata ka jingjia. Naba ym don lad shuh

da kumwei pat, u Nongkñia u la kyrpad ïa ki ba kin sngewbha ban shah biang ïa u ban pynleh na ka bynta u khun jong ki. Kiba haïing hasem jong uta u khynnah, wat la ki la sngewartatien ïa u, kim banse ban shah ïa u namar u khun jong ki u la don ha tmier ka jingïap.

U Nongkñia u la pyrshang biang kumba mynshwa, bad hadien ba u la lynthaw ïa ka, ha khmih, ka pylleng kam shym pait satia. Nangta u shim ïa ka na khyndew, bad ha ka rukom kaba kham leh tohmet, u lympat biang sa shisien. Ha kane ka sien ruh ka pylleng kam shym pait. U Nongkñia u la sha-ïong ngaiñ bad um nang pyrkhat shuh da kumwei pat. Kiba haïing u nongpang ki la ma syrngiew naba kim ju shem koit kaba kum kata ka jingjia ha ka jingim jong ki.

Ki la sheptieng shi-katdei eh kat haduh ba ki pyrkhat ban ïaphet noh nangta. Shwa ba kin ïeng, uwei na ki, uba bat pyn-ap uwei u 'iar-ryngkuh uba tlem ha kti, u la ong ba ki dei ban sangeh, lehse, ka blei ka lah ban ai jubab ïa ki da kaba kñia da uta u syiar. U Nongkñia ruh u la ban ktien ba ka ju long ka rukom ba lada ym don jubab da ka pylleng ki dei ban kñia da u syiar ne da kino-kino kiwei pat ki mrad kiba sngaid bad ka tlem bha.

Ha kajuh ka rukom, shwa ban khad ïa u syiar, u Nongkñia u kren u khana ha ka rukom kumba kylli, ba tohkit ïa ka daw ba ai jyngpang

jingshitom kumne:— "Ko rang 'iar-khad ko khun ka Blei, ba ïoh ka hukum ka kular na myndang long ka pyrthei, shai ka pyrthei, na kjat ka Blei ban long u kit ryndang u shah ryndang mynba long ka niam ka rukom naduh u Hynñiew Trep, u Hynñiew Skum, Ah Kynrad, ba long ka pang ka shitom katne, nangno? ka daw ka lynti, kaba shoh kaba ther katne pleng, don hi ha phi ka Blei mo? ngan sa jied ïa ka khmat ka long jot ka long rem ka jong phi ka Blei, la nga lait ha ka nguh ka dem, la nga lait ha u klong u skaw mo Blei Trai Kynrad, how da kiew da ka thoh da ka thung ha khmat u Blei, em me, nawei ka daw eh ka daw kher kaba shoh kaba ther, ïeng rangbah u bynriew joit sak u Blei lyngngai, da weng ka thoh ka thung, ka kjap ka star mo?" (Na ka Kitab Niam-Kheiñ ki Khasi —Da u Rabon Singh). Mar shu dep kren ïa-kyn-ud, u bat khak ïa ka khlieh u syiar bad u ot pyndkut ar lyngkhot na ka ryndang jong u. U shim ïa u syiar na ka kjat bad u pynthiah da khongpong ha kata ka rukom ba un jiar ïa ka snam ha u lum 'dew saw ïa uba u la pynkhreh khnang na ka bynta kata ka jyngkñia. (Hangne ruh ym lah ban pyni ïa ka rukom pynkhreh ha kaba khad syiar). Ha kane ka sien ruh u Nongkñia u la khmih lynti ba la kumno kumno un ïoh ka jubab na ka blei, phewse, u shem ba wat la u ryndang u la dkut ka snam pat kam jaw. Kata ka jingjia ka nang pynsheptieng shuh-shuh ïa u. Kita kiba ïadon ryngkat bad u, sha kadiang bad shakamon, ki la ïaher syrngiew lut. U Nongkñia u la king ka khlieh. Ha ka

jàka ba un pynshngaiñ ïa ki da kano-kano ka lad, u la kren ruma kat shaba lap ha ka rukom kumba u ïakren bad ka sna-ïap. Kita kiba ïadon ryngkat bad u, haba ki ïohi ba u la don ha kata ka jynlong, ki la nang sheptieng ar shah, Tang kumta hi ki la ïaphet krad bad ieh noh dak ïa u hangta marwei.

Kumba katto-katne por ynda u Nongkñia u la kham pher ka khlieh, u wad ïa la ki lok bad u shem ba ki la ïaphet lut baroh. U Nongkñia u la sngewkynjah bad um sngewlah ban shong slem ha kata ka jaka tang marwei hi.

Ha shwa ba un mih noh nangta, u sngew kumba dait ki khmat . U kyrjaw ïa ki haduh ban da kem saw hoiñ. Bad haba u pyrshang peit, u sngew kumba byr-ïe. Kumno-re-kumno, haba u kum siat ki khmat ha uta u lum 'dew saw ong u, u ïohi kumba don kawei pat ka snam kaba tuid hin-ly-hin halor hangta. Katba u dang khmih shaiñ ha i dieng iba u sieh halor uta u lum la wan ka jingkynmaw sa shisien pat kaba ong, "*La pyndep.*"

Ynda ka la jia biang kumta, u Nongkñia u la pisa ka bym bit shuh. U sngew kumba ka jingshai ka wan kynjat kynsan ïa ki khmat jong u ha ka por kaba u dang shu lah khie thiah. Sa shisien pat, u Nongkñia u la pyrkhat ha lade ba na ki jingpynleit jyngmut jong u sha kata ka jingïakren bad u sahep, lehse, ka shu wan paw hi ha u mynsngi kum ha ki jingphohsniew.

Hynrei ka jingphohsniew kaba kum kata u sngewthuh ba kam pynsuk ïa u lano-lano ruh lymda u ïoh kloi ka jingpynshai ïa ka jyngmut jong kata ka ktien. U tip ba dei tang u sahep hi uba lah ban leh ïa kata. Na kata ka daw, u la kwah eh ban ïakynduh biang bad u sahep. Hynrei haba u la pynshongnia bha ha lade, u sngew ba u la pynhiar dor ïa la ka longrynïeng khamtam kum ma u uba ki briew baroh ki la shaniah lut. Kumta u la kut jyngmut ban leit noh dang shai sha la ïing khnang ba un lait ïakynduh bad u sahep ha lynti.

Te ynda la janmiet ha ka por ba u Nongkñia u leit phai noh sha la ïing, ha khmih , ha kajuh ka lynti. u ïashem biang bad u Sahep. U Sahep, da ka khmat kaba phuh samrkhie, u la kren ïa u. U Nongkñia um kren wat shi kyntien ruh--- u la long kumba shoh tyndep. U Sahep u la iphylla bad u la pyrkhat ba. lehse, uta u Nongkñia um shait bha. Kumta u la ïai ban ktien, bad khatduh eh, u Nongkñia u phla ba ka jyngmut jyngpyrkhat jong u kam shai shuh namar ba la kah dum noh da ka syrngiew jong ka ktien *la pyndep.* U Sahep naba u pyrkhat da kumwei pat, u la sngewlyngngoh ban ïohsngew ïa kata ka ktien ba ka mih na ka shyntur u Nongkñia. U la sngewthuh ba don ei-ei hadien kata. Namar kata, u Sahep u la ïathuh bad u batai thik kumba la thoh ha ka Kotbah. U ong, ïa ka ktien *la pyndep*, lah ban shem na ka Kospel u Ioannis XIX : 30 jong kane ka Kitab Bakhuid (ka Baible kaba u bat ha kti.)

U Nongkñia u la ban ktien biang, kumno lah ban long ba ha Ri Khasi kim ju bna ïa uta U Jisu hynrei ki lah pat biang-biang ban pynshait ïa u nongpang tang da ka shat ka kheiñ bad ka kñia ka khriam. U Sahep u la jubab ba kam long kaba shisha ba lyngba ki jyngkñia u briew u lah ban koit pat. U Blei u la ai ha ki ka sap ba kin tip ba kumno yn sumar ïa lade ha ka por ba pang. La ong ba U Blei hi u ïarap tang ïa kito ki briew kiba ïarap ïa lade. U Trai u ong ba wat kiba ong Ah Trai, Ah Trai kim ïoh lait im hapoh ka hima ki bneng: hynrei tang uta keiñ uba leh ïa ka mon U Kpa uba ha bneng. U Sahep u ong de ba u wan sha Ri Khasi ym ban ïapyni bor badno-badno ha kaba pynkoit ïa u nongpang hynrei ban wallam ka jingshai ïa Uta keiñ uba la pyn-im ei ïa ngi na ki pop jong ngi. Une u long U Khun U Blei bad da u ngi lah ban wan sha U Blei.........*Nga uba long kata ka lynti, bad ka jingshisha, bad ka jingim de: ym don uba wan ha U Kpa, hynrei tang da Nga.* (Ioannis XIV : 6).

Nongkñia Balei U Jisu Khrist um wan hi da lade sha Ri Khasi ban pyn-im ïa ka Ri Khasi jong ngi.?

Sahep U Jisu u wan sha pyrthei ban shim ïa ka jynlong briew. U im kum u briew, bad u ïaid lyngba bun tylli ki jaka katba u lah, ban leh shibun ki kam kum u briew bad kum U Blei. Nalor kata, u pyn-

long synran ïa ki briew na ka bynta ban ïalap ïa ka kyrteng jong u uba long shi tylli bad U Kpa uba ha bneng. U don 12 ngut ki synran kiba im ryngkat bad u katba u dang don ha kane ka pyrthei. Kita ki 12 ngut ki synran jong u ki long kine.—*Uba nyngkong, u Simon, ïa uba la khot U Petros, bad U Andriw u para jong u ; U Jakob u khun U Sebedi, bad U Ioannis u para jong u; U Philip, bad U Bartholomai; U Thomas, bad U Mathaios u nongkhrong; U Jakob u khun U Alphaios, bad U Lebbaios, ïa uba ki sin Thaddaios, U Simon u Bashitrhem, bad U Judas Iskaraiot, uba la die noh ïa u ruh*. (Math. X:2-4). Bad dei ma ki kiba la wallam ïa ka Jingshai—ka Jingshai ka jong U Khrist hi, sha kane ka pyrthei haduh kine ki sngi mynta. Ka ktien ka ong, *jar uba ngeit ha u un ïoh ka jingpyn-im ei.*

Nongkñia Ho-oid sahep, ka dei kaba phi ong. Ka jingngeit shisha ka long ka nongrim katba ka jingleh pat ka long ka ïing-shong ïa ka jingim jong ngi u briew. Ki Khasi jong ngi ki long ki briew kiba ngeit Blei. Ban pynshisha ïa kata, ki pyrshang

ban leh ïa kaei-kaei kaba U Blei u la hikai ïa ki. Haduh kine ki sngi, ki Khasi kim ju ieh noh ïa ka kñia ka khriam, bad kata hi ka pyni ba ki leh ïa kaei kaba ki ngeit. Toi lada ym don jingngeit yn nym don jyngkñia ei-ei ruh em ha Ri Khasi jong ngi. Phi ïathuh ba U Jisu u don 12 ngut ki synran kiba u la jied khnang na ka bynta ban wallam ïa ka jingshai U Khrist sha kane ka pyrthei. Te, ha kajuh ka dur, ngan ïathuh ha phi ba u Syiem Nongkrem jong ngi ruh u don 12 ngut ki nongkñia, bad kita ki long—*U Dieng-ïei*, *U Morshan*, *U Naram Shillong*, *Ka Phan Syiar Shillong*, *U Biskorom*, *U Blei Shillong*, *Ka Blei Long Syiem*, *U Phan Kynthei*, *U Phan Shynrang*, *Ka Lei Duwan*, *Ka Syiem Sngi*, *Ka Blei Synshar*. Kine pat ki ai ha ngi ka jingshai lyngba ka dak ka shin kaba paw ha ki jyngkñia. Ym tang katta, ha ka miet kaba khatduh jong ka Pomblang, ynda la dep ki jingleh niam baroh kiba dei ha u Thawlang, ka Iawbei, bad u Suidnia jong ki syiem bad ha u Phan u Kyrpad jong ki syiem, bad jong ki Bakhraw, u Syiem u pynlong ka Dorbar Sla, ne ka Dorbar Blei. Ha kane ka Dorbar,

ym don jyngkñia shuh, ne jingsuit jingshor ei-ei; hynrei don sa tang ki jingduwai bad jingkyrpad ha U Blei U Trai Kynrad. Ki sdang ïa kane ka dorbar da kaba ïabam ïa ka dohkñia jong ki 'langsla bad u niang-Suidnia Longsyiem—lai sien lai wat. Ynda ki la lah ïabam doh, ki ïadih sa ka ïad-um.........bad nangta, ki ïaduwai ha la ka jong ka jong ka mynsiem......(Na ka Niam Khasi—Da u H. Lyngdoh).

(*U la ïathuh te, to khie leit shapoh kata ka nongbah sha uta u briew bad ong ha u, U Nonghikai u ong. Ka por jong u ka la jan; ngan rakhe ïa ka niam ka jinglait ha ïing jong me, lem bad ki synran jong nga.........bad ki la ïakhreh ïa kata ka niam ka jinglait. Haba la janmiet te, u la ïashong bam bad kita ki khatar ngut* (Math. XXVI:18-20). *Te haba ki dang ïabam, U Jisu u la shim ïa u Kpu, bad ynda u la nguh, u la kdiah: bad u la ai ha ki synran, u la ong, To shim, to bam, une u long ka met jong nga. Ynda u la shim ïa ka Khuri ruh, bad u la nguh, u la ai ha ki, u da ong, To dih na kane phi baroh; naba kane ka long ka snam jong nga, kaba ka jong ka jutang bathymmai, ïa kaba yn sa pynmih noh na ka bynta kiba bun, ïa ka ban map ïa ki pop.* (Math. XXVI:26-28).

Kumba katto-katne por hadien ba ki la ïakren, ki ïapra noh sha la ki jong ki jong ki lynti ïing jong ki.

Ka por ka la miet, bad u Nongkñia u tang shu poi ha ïing u ong ïa la ki khun ban pynkhreh bam noh ïa u. Hadien kata u dih duma, u bam kwai, bad khatduh eh, u leit thiah noh. Mar shu buh ka khlieh ha jyngthiah, u la ïoh thiah suk. Ym slem hadien kata, imat namar kano-kano ka daw, u la kyndit thret. Ha ka sien kaba ar, shwa ba un leit khmat, kumno-re-kumno u ïohsngew ba don kiba ïakren ha kawei pat ka jyngthiah, bad kumta na ka jingïakren jong ki ka la pynkynmaw biang ïa u sha kata ka por kaba u ïakren bad u sahep. Haba u sngap bha ïa kata ka jingïakren, u ïohsngew pynban ïa ka sur u Sahep kaba u ïakren ha lynti kaba ong kumne, *Naba U Blei u la ieit katta-katta ïa ka pyrthei, katba u la aiti noh ïa la u Khun ba la kha marwei, ba uei-uei ruh uba ngeit ha u, un ym jot shuh, hynrei un ïoh ka jingim bymjukut.* Te katba u dang pynshah shkor ïa ka jingud kata ka ktien, kynsan-kynsan, la kyn-ih u syiar nyngkong, "ih-ih-ih—oh." U Nongkñia u pyrkhat ba ka por ka la dei ba un khie noh. Ha jyngthiah, ha ka por katba u dang thiah-peit marwei, u sngewlung ka mynsiem ban ïohsngew ïa ka sur ba jai-jai bad ba jem jong kata ka jingkhot ieit. Suki-suki, ka jingdum ka tap biang ngaiñ ïa ki khmat jong u. Sa shisien pat. u ngam biang jar sha ki jingphohsniew. Ha kata ka jingphohsniew, u Nongkñia u shem ïa lade ba u don ha kawei pat ka pyrthei—ka pyrthei jong ka jingïohi paw. Ha lynti, kum ha ka por ba u ïakynduh bad u Sahep, u ïakynduh ïa uwei pat u briew uba ïalap shaphang U Khrist Nongpyn-im. U Nongkñia, namar kata,

um kwah shuh ban ïakren ei-ei bad u namar u la tip na u Sahep shaphang U Jisu Khrist. Ha ka jaka kaba un sngap ïa ka jingïalap uta uwei pat u lok, da lade hi u pynpaw ïa kiei-kiei baroh kiba la ïathuh ha u da u Sahep, bad ïa ki jingjia baroh kiba u ïashem markhmat hadien ba u la ïakynkduh bad u Sahep. Tang shu ïohsngew ïa kata, uta u briew u la kylli ïa u Nongkñia: *Phi phi ong ba U khrist u long Uei?* (Math. XVI:15) U Nongkñia u la jubab: *U long U Khrist U Khun U Blei Ba-im.* (Math. XVI:16). Uta u briew u ïathuh ha u Nongkñia ïa ka ktien kaba U Jisu u kren: *Lada phi la ithuh ïa nga, phin da ithuh ïa U Kpa jong nga ruh: hynrei naduh mynta phi la ithuh ïa u, bad phi ïohi ïa u.* (Ioannis XIV:7).

Katba u briew u dang ïathuh ïa kane ka ktien, ha khmih, u Nongkñia u dem ngun la ka khlieh sha khyndew. Bad hapdeng ka jingdap ka mynsiem da ka jingkïuh bad jingsheptieng ïa la ki pop, u la kylli kumne: *Aiu ka dei ïa nga ban leh ba yn pyn-im ïa nga.........*U te u la ïathuh : *To men ngeit ha U Jisu Uba U Trai bad yn sa pyn-im ïa me.* (Ki Kam. 16:30-31). *Namar kata, to kylla kaba mut, to wan phai khmat ruh, ban ïoh pyndam noh ïa ki pop jong phi.* (Ki Kam. 3:19). *Namar ka jingai-ei la pyn-im ïa phi, da ka jingngeit keiñ; kata ruh ym na phi hi; ka long ka jingai U Blei.* (Ephesos 2:8). Dei ha kata hi ka por, u Nongkñia u la pdiang ïa U Jisu Khrist bad u phla kumne: *U Khrist U long U Blei jong nga.; ngan mane dem ïa u; ka jingim bad ka bynta jong nga ki long ka jong u; to isyn-ei ïa nga bad*

to pdiang ruh ïa u nongpop kum ma nga. Uta u briew u la ïathuh ba U Trai u ong, *Ym u briew baroh uba ong ha nga, Ah Trai, Ah Trai, u ban ïoh leit hapoh ka hima ki bneng; hynrei uta keiñ uba leh ïa ka mon U Kpa jong nga uba ha bneng* (Math. VII:21-21). U Nongkñia u la kylli biang kaei ba u dei ban leh ban ïoh pyndep ïa ka mon U Kpa uba ha bneng. Uta u briew u la ong: To sumar ïa ka hukum U Blei U Kpa uba ha bneng bad to kohnguh ruh ïa ka hukum U Khrist kaba ong: *Namar kata keiñ to khie da leit noh ma phi, to pynlong synran ïa ki bynriew baroh, da pynbaptis ïa ki ha ka kyrteng ka jong U Kpa, bad ka jong U Khun, bad ka jong U Mynsiem Bakhuid, da hikai ïa ki ban sumar ïa kieï-kieï baroh kat kiba nga la hukum ïa phi. Ha khmih. ruh nga nga long ryngkat bad phi ha la ka sngi, haduh kaba wai noh ka pyrthei.* (XXVIII:18-19)

Mar ïakut kita ki ktien, u Nongkñia u la kyndit thret naba thiah. Nangta u peit shane bad shawei ha kamra thiah jong u, bad katba u dang khmih-ïit bha u ïohi pynban na i thliew pongshai ba ka bneng ka la kynjat jingshai. Hangta u khie joit naba thiah bad u sdang ka sliew ding. Ha kajuh ka rukom, katba u dang pynleit jyngmut shaphang ki jingphohsniew jong u, u ïohsngew ba la kyn-ih u syiar laisien. Ka pyrthei ka la shai kdar, ki khun ki kti bad kiba haïing hasem jong u ki la ïakhie thiah lut baroh. U Nongkñia u la kwah eh ban ïoh phla ha kiba haïing jong u ïa ka jingshem myn-siem bad jingjia baroh phar kaba u ïakynduh

mar khmat ha ka jingim jong u. Khlem leh-raiñ, ha ka por ba ki dang ïabam ja khrui baroh shi thynriew-ïing, u phla lut khoit ïa kaei kaba u ïakynduh ha la ka jingim ryngkat bad ka jingkut jyngmut jong u ban bud ïa U Trai Jisu Nong-pyn-im. Kiba haïing jong u, nyngkong, ki la sngewsammut ba kum ma u uba borabor tang ka ïapyrshah Khristan u pynpaw kum kata ka ktien. Bad hadien hadien haba ki ïohi ba u la kren shisha naduh la ka dohnud, ki la sdang ban ïakyan bad khang pyrshah ïa u da kaba ong ba kim mon ba un long Khristan. Te ka la mih ka jingïakren laiphewjait haduh ban da win ka ïing jlang. Ha ka por ba dang ïakhynwin bha ki jingïakren, iwei i khyllung iba dang thiah, i la kyndit thret, i khie joit naba thiah, i mareh sha ïing-shetja, bad ha ka por ba ki dang ïabun bha khrui, i la ïathuh ba i phohsniew kawei ka jingphohsniew kaba phylla bha kaba ïadei bad u kpa jong ki. Baroh kiba ïadon hangta, ki ïasngap jar tang shu ïohsngew ïa ka jingphylla na ita i hep kynthei khatduh jong ki. Ita i khyllung i ïathuh ba i phohsniew ba u kpa jong ki u riam da ka jaiñ kaba lieh baroh shi ryn-ïeng, bad halor tyrpeng jong u shong ar tylli ki paro lieh kiba rah khubor ha kjat jong ki. I ong de, u kpa jong ki u shim ïa kita ki khubor na kjat ki paro, u pule ïa ki bad um shym ïathuh hano-hano ruh ïa kaei kaba thoh ha ki. Baroh kiba don hangta, ki la sngew phylla shi-katdei eh bad kim nud shuh ban pynphai ktien da kumwei pat. U kpa jong ki, ha kawei pat ka liang, um kren shuh shi kyntien ruh. U shim ïa ita i khyllung

bad u thum khop ïa i. Kiba haïing jong u, mar shu dep bam, ki ïapra sha la ka jong ka jong ka jingtrei bad ka jingïakren ka la wai noh artat ha kata ka por.

Te ka la jia ha ka por shiteng sngi haba la kynjah briew ha shnong, u Nongkñia u la mih weibriew na la ïing ban leit wad biang ïa uta u nongpang. U tang shu poi ha ïing u nongpang, u la lyngngoh ban shem ba u la kham bit. Kiba haïing u nongpang, ha kawei pat ka liang, ki la pdiang sngewbha ïa u Nongkñia ha ïing jong ki. Hadien kata, ki la ïathuh ha u ba ka long kaei-kaei kaba phylla ba u nongpang u la kham ïoh bor.

U Nongkñia u la sngewthuh ïa kaei kaba la jia-long, bad kumta u la ïakmen lem bad ki na ka bynta u nongpang. Ha shwa ba un leit noh, u Nongkñia u la shim ïa u nongpang na kawei ka kti bad hangta u la kyrkhu kyrdoh ba un nangshait irat.

Haba u Nongkñia u shem ba kiei-kiei baroh kiba la jia-long ki long ka dak ba pyni ïa ka jingsuk, u sngew ïa lade ba u long u jyngthaw bathymmai. Um long shuh kum kita kiwei pat ki briew ki bym don ka jingkyrmen. 'Ka jingsuk ka la synshar halor jong u. U la ïoh ïa kata ka jingsuk kaba ong, '*Ia ka jingsuk nga iehnoh ha phi, ïa ka jingsuk jong nga nga ai ha phi, ym kumba ka pyrthei ka ai, nga ai ma nga ha phi, wat khih khuslai lymne wat sheptieng.*

(Ioannis XIV:27). Kum u jyngthaw bathymmai, u Nongkñia u la klet noh ïa ki jingsheptieng baroh, bad halor kata, u la kut jyngmut ban leit ïasuk bad u Sahep bad ban ïasyllok bad u ha ïing jong u.

Sahep Oh, i Bah, phi wan shaei kumne, la katta por?

Nongkñia Sahep, nga kwah ban ïakynduh bad phi mynta ha kane ka por.

Sahep Nga sngewkmen shibun ban ïohi ïa ki lok ba ki wan kai ha ïing jong nga. Toi naduh kato ka por kaba nga ïakynduh bad phi ha lynti nga la kwah eh ban ïashong kai hynrei ngam ïoh lad satia ban leh kumta namar nga tip ba phi bun kam.

Nongkñia Ho-oid, Sahep, nga bun kam shisha bad ngam ju ïoh por hi ruh ban ïashong kai bad ki lok jong nga.

Sahep Oh, shisha, hynne mynstep nga ïakynduh bad i kyn-um jong phi (u kñii rangbah duh ha kata ka ïing-khun u Nongkñia) ha lynti bad i rah uwei u iar-ryngkuh ha kti. Haba nga kylli ïa i shano in leit, i ïathuh pynban ba phi la ïoh ksuid bad kumta in leit ai kheiñ ksuid na ka bynta jong phi.

Nongkñia Ka ju long kumta, Sahep, ha ka dustur Khasi, haba u briew u ïoh ksuid, ym kumba nga long, hynrei kumba kiwei ki long.

Sahep Phi mut aiu da kaba ong kumta?

Nongkñia Sahep, nga la ïakynduh bad phi ha lynti bad hadien kato ka sngi kiei-kiei baroh kiba ngi la ïakren ki la wan paw sa wan paw hi hapoh ki jyngpyrkhat jong nga la nga don ha kano-kano ka jaka.

Kine ki jingjia, ki la pyndap ïa ka mynsiem jong nga da ki jingkhuslai. La katta snem nga la im ha kane ka pyrthei ngam ju shem koit ka jingjia baphylla kaba ktah ïa ki jyngmut jyngpyrkhat jong nga. Hapoh ki jyngpyrkhat jong nga la pyndap sa tang da kito ki ktien ïa kiba nga la ïakren bad phi. Borabor, haba nga ïakren badno-badno, nga pyrshang ban law ïa kano-kano ka jingïakren kaba woh bad thaiñ ha kata ka rukom ba kan nym wan shuh sa shisien pat hapoh ki jyngpyrkhat jong nga. Bun bun ki nonghikai niam ki la pyrshang lehnoh-ei ban khring ïa nga sha kata ka jinghikai ba bakla jong ki. Nga sngewthuh shai ba bun na ki ki mane ïa ki blei thala. Ka jinghikai jong ki ka long ka bym don nongrim bad bym shisha. Hapdeng ki jinghikai ba bun jait, nga la ju pyrkhat ba dei tang ka niam Khasi hi, lehse, kaba mane shisha ïa U Blei Ba-im. Phewse, ka por ka jia hadien ba nga la ïashem bad

phi nga sngewthuh ba dang don hi sa kawei pat ka niam kaba ngeit shisha ïa U Blei Ba-im. Namar haba nga sngap bad pynshongnia ïa ka jingïathuh jong phi nga shem bun kiei-kiei kiba phi la kren ki long kiba don nongrim bad shisha. Kane hi ka la long kumba siat ėi-ei hapoh ka mat-ïong jong nga bad ngam lah khlem khapbrip. Nalor kata, haba nga shim ban pynshongnia da ka nongrim kaba ngi ngeit ka don ka jingïasyrïem kaba ïajan eh bad ka jingngeit jong phi. Toi, ha ka jingshisha, ngim shym la tip shaphang Uta U Jisu Khrist, hynrei ïa kaei kaba u kren, kat kum ka jingïathuh jong phi, ngi la don lypa ha ka jingngeit jong ngi. (Ha sngap na Krem Lamet Latang, U Rangiarkhad, u Khraw Jutang : 'Haduh ba poi ka sngi Uta, Kam pher,' u ong, 'Ngan kit ma nga: Te me, u briew, men lait shitom Ha khmat U Trai Nongthaw junom.' (Ki Sngi Ba Rim U Hynniew Trep—U Simpyllieng, XIII—U S. Tham) Wat la ngim lah ban tip ïa kaei kaba u la hikai ïa ki synran jong u, phewse, ïa ka syrngiew jong kata ka jinghikai ngi la lah bud naduh mynshwa. Ïa kawei-pa-kawei ka bynta kaba phi la ïathuh nga la pyrshang ban ïanujor bad nga shem ba kiei-kiei baroh ki long kumjuh. Lada ym don ka jingshisha ha ka jingïathuh jong phi, ki jingkhu-slai kin nym lah ban ïoh jaka hapoh ka mynsiem jong nga. Borabor, nga wad tang ïa kaei kaba shisha. Bad lada kata ka jingshisha ka wan hapoh jong nga ngam lah ban kynran noh na ka. Ha ka jingshisha, ym don kaei-kaei kaba pher hapoh ka jingim jong nga, hynrei namar ka jing-

shisha ka jingïathuh jong phi ka la pynpyrkhat ïa nga kat haduh ba nga shem ïa ladę u briew uba shong ha kawei pat ka pyrthei. Kiei-kiei baroh kiba nga la pyrshang ban leh na ka bynta u nongpang kat kum ka jingngeit Khasi, ki la shu long lehnoh-ei. Ka daw tynrai ka long namar nga la pynleit lut ïa ki jyngmut jyngpyrkhat jong nga sha kawei pat ka bynta jong ka jingngeit.

Ha ki sngi shwa ba ngan ïakynduh bad phi nga sngewthuh ha lade ba da kata ka jingngeit kaba nga don ka ai bor ïa nga ban leh ei-ei na ka bynta kita ki briew kiba don ha kajuh ka jingngeit. Ki jyngmut jyngpyrkhat jong nga ruh ki ju ïaid beit bad ryntih. Naduh dang khynnah i mei-rad pa-rad i la hikai ïa nga ban ngeit bad mane tang ha U Blei Ba-im bad ban bud ha ka lynti ïaid jong u. Ki hikai de ïa nga ha kano ka rukom ngan pynsngewbha ïa U Blei da ki jingai-nguh thang jong nga. Halor kane ka jingshisha, nga ju pyrkhat ba dei tang kane hi ka lynti kaba lah ban pyn-im ïa nga bad ïa ka jaitbynriew Khasi. Mynta pat. haba nga ïohsngew ïa kane ka jinghikai jong phi, nga sngew kumba la pynpeit ïa ki khmat jong nga ba kumno ngan tip ban ïaid ha kata ka lynti kaba nga lah ban ïakynduh bad U Blei. Kane ka jinghikai kaba phi la wan rah sha kane ka Ri Khasi jong ngi kam long satia ka jingpynkylla thymmai ïa ka jingngeit kaba ngi don, hynrei ka pynskhem ïa ka ha ka dur bad rukom kaba thymmai. *Wat mut ba nga la wan ïa ka ban pyndam noh ïa*

ka hukum lane ïa ki nongïathuhlypa ; ngam shym la wan ïa ka ban pyndam noh, hynrei ïa ka ban pynskhem. (Math 5 : 17) Namar kata, nga don ka daw kaba khraw ban pdiang ïa U Jisu Khrist kum u Nongpyn-im jong nga, bad mynta nga ngeit ba ym dei shuh u syiar hynrei dei tang ma u hi uba la siewspah ïa ki pop jong ngi baroh da kaba u shah ïap ïa lade halor ka dieng-phna. To ai ba kane ka jinghikai kan ïoh jaka ha dohnud jong kita ki ar ngut ki nongpang, bad nga kyrmen ruh ba kan ïaid shaphrang ha kane ka Ri jong ngi khnang ba ka jaitbynriew Khasi kan ïoh ïa ka jingpyn-im ei da U Jisu Khrist.

Sahep Long ba la kyrkhu ïa ka kyrteng jong phi. Ha kane ka sngi la pyn-im ïa phi ha ka kyrteng ka jong U Jisu Khrsit. To ngin leh bad bud ïa ka hukum U Trai Jisu kaba ong, *Namar kata, keiñ to khie da leit noh ma phi, to pyn-long synran ïa ki bynriew baroh, da pynbaptis ïa ki ha ka kyrteng ka jong U Kpa, bad ka jong U Khun, bad ka jong U Mynsiem Bakhuid, da hikai ïa ki ban sumar ïa kiei-kiei baroh kat kiba nga la hukum ïa phi. Ha khmih ruh nga nga long ryngkat bad phi ha la ka sngi, haduh kaba wai noh ka pyrthei.* XXVIII:18-19.)

LA KUT

Lah ban ïoh

Ki Biria u 'Peh-Sylli			
Bynta I	...	...	60P.
„ II	...	...	Rs. 1.50P.
Ki Nuksa ha ka jingim ba dei ban phikir	..	...	Rs. 2.00
Ka Dienshonhi	...	...	Rs. 12.00

Na kine ki Dukan.—

Shillong Co-operative Marketing Society Ltd.
Barabazar, Shillong—2.

Chapala Book Stall, Shillong.

La Shon ha Ri Khasi Press, Shillong—1.